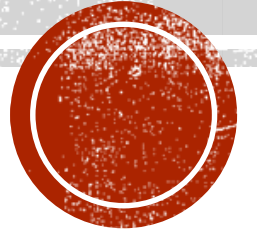

ULUSLARARASI ÖRGÜTLER

12. HAFTA

Doç. Dr. Erdem DENK

BÖLGESEL BÜTÜNLEŞMELER-SİYASAL ÖRGÜTLER

- Uluslararası ekonomik entegrasyonlar (bütünleşmeler) ve bölgesel siyasal örgütler, uluslararası örgütler içinde, üye ülke ekonomilerine dinamizm ve siyasal etkinlik kazandıracak amaçları ve bu amaçları gerçekleştirecek özel yapılanmaları olan özgün örgütlerdir. Genellikle, coğrafi olarak birbirine yakın ve tarihsel olarak da yakın ilişkileri olan ülkelerin, aralarındaki ekonomik ilişkilerde öncelikle serbest dış ticaret ilkesinin yerleştirilmesi, daha sonra gümrük birliği ve ortak pazar aşamalarına geçilmesi bu örgütlerin amaçlarıdır. Bu ülkeler, serbest dış ticaret ile kendi pazar olanaklarının ötesinde daha geniş pazarlara ulaşmayı, gümrük duvarlarının indirilmesi ve/veya kaldırılması ile aralarındaki ticaret hacminin artmasını, yatırım ve işbirliği ilişkilerinin geliştirilmesini vb. hedefler.

BÖLGESEL BÜTÜNLEŞMELER-SİYASAL ÖRGÜTLER

- Latin Amerikan Entegrasyon Birliği
- Güney Ortak Pazarı
- Kuzey Amerika Serbest Ticaret Antlaşması
- Avrupa Serbest Ticaret İşbirliği
- Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü
- Avrasya Ekonomik Topluluđu
- Körfez İşbirliği Konseyi
- Afrika Birliği Örgütü
- Bağımsız Devletler Topluluđu
- Şangay İşbirliği Örgütü
- İslam İşbirliği Örgütü
- Arap Ligi

LATİN AMERİKAN ENTEGRASYON BİRLİĞİ

- Arjantin, Bolivya, Brezilya, fiili, Kolombiya, Ekvator, Meksika, Paraguay, Peru, Uruguay ve Venezuela'dan oluşan on bir üyeli Latin Amerika Entegrasyon Birliği (ALADI/ LAIA, Latin American Integration Association), 1980'de imzalanıp, 1981 yılında yürürlüğe giren Montevideo Anlaşması ile kuruldu. Kuruluş amacı bu on bir üye arasında ekonomik işbirliğinin sağlanmasıdır.
- Latin Amerika Entegrasyon Birliği, ALADI ise bu deneyimin ardından daha esnek bir yapı olarak düşünüldü. ALADI ile Latin Amerika'daki bütünleşme çabalarına, üye ülkelere ticaret, tarifeler ve teknolojik işbirliği alanlarında hareket serbestisi tanıyan bir perspektif getirildi. Buna göre örgüt, serbest ticareti destekleyecek sınırlı bir role sahip olacak, ortak pazar için ise bir zaman çizelgesi düşünülmecekti. Yani ortak pazar uzun vadede gerçekleştirilebilecek bir hedef olarak kondu. Bu doğrultuda üyeler, 1984'de, Bölgesel Gümrük Tercihini çerçevesini benimsediler ve bunu 1987 ve 1990'da genişlettiler.

GÜNEY ORTAK PAZARI

- AB ve NAFTA'dan sonra dünyanın üçüncü büyük ortak pazarı olarak kabul edilen Güney Ortak Pazarı - MERCOSUR, (Mercado Comun del Cono Sur/ MERCOSUL, Mercado Comum do Sul, Southern Common Market) Arjantin, Brezilya, Uruguay ve Paraguay tarafından imzalanan 26 Mart 1991 tarihli Asuncion Antlaşması ile kuruldu. Örgütün Genel Sekreterliği Uruguay'ın başkenti Montevideo'dadır. Tam üyelik sürecinde, üyeliğinin onaylanması beklenen Venezuela'nın yanı sıra, Bolivya, fiili, Kolombiya, Ekvator ve Peru ortak üye (associate member) statüsündedirler. Örgüt başkanlığı altı ayda bir üyeler arasında rotasyonla yürütülmektedir. MERCOSUR, ALADI'yi kuran anlaşmada yer alan, üye ülkelerin bazılarının kendi aralarında kısmi anlaşmalar imzalayabilmeleri ilkesi üzerinden, öncelikle Brezilya ve Arjantin'in 1986'da imzaladıkları ticaret protokolünün ardından, 26 Mart 1991'de Uruguay ve Paraguay'ın da katılımıyla imzalanan bir anlaşmayla kuruldu. 1994'te Ouro Preto Antlaşması'yla bu ilk antlaşma düzeltilerek örgüt daha geniş bir uluslararası kimliğe kavuşturuldu ve bir gümrük birliği olarak resmîleştirildi.

KUZEY AMERİKA SERBEST TİCARET ANTLAŞMASI

- 1990 yılında ABD ve Meksika arasında serbest ticaret anlaşması imzalanması yönünde bir müzakere süreci başlatıldı. Müzakereler devam ederken Kanada da sürece dahil oldu. Böylece üçlü müzakereler hâlini alan görüşme süreci, 1992'de bir anlaşma metninde mutabık kalınması ve söz konusu metnin 1992 yılı Ağustos ayında imzalanmasıyla sonuçlandı. Böylece Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (The North American Free Trade Agreement: NAFTA) ortaya çıkmış oldu. Fakat aynı yıl ABD'de seçim yılıydı. Demokrat Parti'nin başkan adayı olan Bill Clinton seçim kampanyası sırasında NAFTA'yı çevrenin ve çalışanların haklarının korunması yönünde etkili garantiler eklenmesi hâlinde destekleyeceğini açıklamıştı. Seçimi kazanan Clinton yönetiminin bu yöndeki talepleri NAFTA'ya taraf olan üç ülkenin yaptıkları ilave anlaşmalarla karşılandı. Bu engelin de aşılmasının ardından ülkelerin yetkili organlarınca onaylanan anlaşma, 1 Ocak 1994'te yürürlüğe girdi ve dünyanın en büyük ekonomik işbirliği alanlarından biri hayatiyet kazandı. NAFTA, taraf üç ülke ABD, Kanada ve Meksika arasında belirli malların ve hizmetlerin serbest dolaşımının sağlanması amacıyla tarife ve tarife dışı düzenlemelerin 15 yıl içerisinde ortadan kaldırılmasına dayanan bir anlaşmadır. Nitekim 1 Ocak 2008'den itibaren anlaşmada belirlenen mal ve hizmetlerle ilgili tüm kısıtlamalar tamamen kaldırılmıştır. NAFTA belirli mal ve hizmet alanlarında bir serbest ticaret alanı yaratan kısıtlı bir ekonomik entegrasyondur. Üstelik, NAFTA bir gümrük birliği düzenlemesi de getirmemektedir. Taraf ülkeler üçüncü ülkelere karşı kendi belirledikleri gümrük tarifelerini uygulamakta serbesttir. Ayrıca, AB örneğinde olduğu gibi sermaye ve malların tamamen serbest dolaşımı da söz konusu değildir. Nitekim günümüzde ABD ve Meksika arasındaki en önemli sorunlardan biri Meksika'dan ABD'ye yönelik yasadışı iş gücü göçüdür.

AVRUPA SERBEST TİCARET BİRLİĞİ

- AET'yi kuran Roma Antlaşması 1957'de imzalandığında kurucu ülkeler diğer Avrupa ülkelerine de çağrı da bulunarak topluluğa katılmalarını istediler. Fakat o dönemde bu davete başta İngiltere olmak üzere diğer Avrupa ülkeleri icap etmediler. İngiltere, AET gibi ortak pazar ilkesi çerçevesinde çok sıkı ekonomik bağlar içeren bu tip bir örgüte girmeye sıcak bakmadı. İngiliz Hükûmeti, Commonwealth çerçevesinde kurulan uluslararası ticaret modelini ve tarım politikasını zedeleyeceği düşüncesiyle AET oluşumuna girmek istemedi. Ayrıca Kıta Avrupası'yla ilişkilerde mesafenin korunmasına dayanan geleneksel İngiliz dış politikası da bu tercihte etkili oldu. İngiltere gibi, Avusturya, Danimarka, Finlandiya, İsveç, İsviçre, İzlanda, Norveç ve Portekiz gibi ülkeler de kendi ekonomik durumları ve dış politika tercihleri nedeniyle AET'den yapılan çağrıya olumlu yanıt vermediler. Fakat uluslararası ekonomik işbirliği çabalarının başarılı sonuçlar verdiği, üstelik söz konusu ülkelerin girmeyi reddettiği AET üyesi ülkelerin AKÇT'nin kurulduğu 1951 yılından beri, ekonomik işbirliğini derinleştirerek büyük ekonomik kazanımlar elde etmeleri, farklı ilkelere de dayansa, Avrupa'da yeni bir uluslararası işbirliği platformu kurulmasının önemini gözler önüne sermekteydi. Bu düşünce çerçevesinde hareket eden ülkeler, 21 Temmuz 1959'da yapılan bakanlar düzeyindeki bir konferansta, bir serbest ticaret bölgesi kurulmasını kararlaştırdılar. Kararın ardından 7 ülkenin temsilcileri 20 Kasım 1959'da Avrupa Serbest Ticaret Birliği (European Free Trade Association: EFTA)'nin kuruluş metnini oluşturdular. 4 Ocak 1960'da ise EFTA Konvansiyonu Stockholm'de imzalandı ve 3 Mayıs 1960'da yürürlüğe girdi.

KÖRFEZ İŞBİRLİĞİ KONSEYİ

Özgün adı Körfezin Arap Devletleri İçin İşbirliği Konseyi (The Cooperation Council for the Arab States of The Gulf: GCC) olan bu bölgesel örgüt, 25 Mayıs 1981'de Abu Dabi'de kuruldu. Üyeleri Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn, Suudi Arabistan Krallığı, Umman Sultanlığı, Katar ve Kuveyt'dir. Körfez İşbirliği Konseyi kurucu antlaşmasınının 4. maddesi, örgütün amacını, altı üye devlet arasında, tüm alanlarda koordinasyon ve bütünleşmenin sağlanması olarak tanımlamıştır. Yine aynı maddeye göre, üye devletlerin vatandaşları arasında işbirliği, ilişki ve bağları n güçlendirilmesi; ekonomi, finans, ticaret, gümrük uygulamaları, turizm, yönetim gibi alanlarda benzer ve uyumlu düzenlemeler oluşturulması; endüstri, madencilik, tarım, su ve hayvan kaynakları gibi alanlarda bilimsel ve teknolojik ilerlemenin desteklenmesi; bilimsel araştırma merkezlerinin, ortak girişimlerin kurulması ve özel sektörde de işbirliğinin sağlanması temel amaçlardandır. Kurumsal açıdan bakıldığında, KIK'in beş temel organı bulunmaktadır. Yüksek Konsey en üst düzey karar alma organıdır ve üye ülkelerin devlet başkanlarından oluşur. Yüksek Konsey'in başkanlığı her yıl, alfabetik sıraya göre dönüşümlü olarak yürütülür. Yılda bir kez düzenli olarak toplanır. Yüksek Konsey, KIK'nin temel politikalarını belirler, alt birimlerce hazırlanan raporları ve önerileri inceleyerek kararlar alır, Genel Sekreteri atar ve Genel Sekreterlik bütçesini onaylar. Diğer bir önemli organ olan Danışma Konseyi ise her üye ülkeden seçilen beş uzmandan oluşur ve amaçlara uygun olarak Konsey tarafından belirlenen konularda çalışmalar yapar. Üye ülkelerin dışişleri bakanlarından oluşan Bakanlar Konseyi, örgütün amaçları doğrultusunda projeler ve öneriler hazırlar. Genel Sekreterlik ise Yüksek Konsey tarafından atanır ve örgütün yürütme organıdır. Örgütün üyeler arasındaki anlaşmazlıkları çözmek üzere, bir de Anlaşmazlıkların Çözümü Komisyonu vardır.

